

"Fıtrat" ile "mizaç" arasındaki farkı Risaleler zaviyesinden açıklar mısınız?

Fıtrat: Kelime olarak *yaratılış, tıynet, hilkat ve tekvini emirler* manasına geliyor. **Fıtrat**, insanın bütün mahiyetini ve yaratılış ayarını ifade eden geniş bir tabirdir. Ve bütün insanlarda ortak ve benzerdir. Mesela, insanın fıtratında hayata olan doyumсуuzluk duygusu ortak ve umumidir.

Mizaç: Kelime olarak *huy, tabiat, fıtrat, bünye* gibi manalara geliyor. **Mizaç**, kişinin özel kabiliyetleri ve hususi eğilimleridir. Her insanın genel manada fıtratı aynı ve ortak iken, mizaçlar farklı ve kişiye özeldir. Bu yüzden iki zıt mizaçta olan insan aynı meslek ve meşrepte beraber bulunamaz. Farklı meslek ve meşreplerin ortaya çıkmasında bu mizaçların rolü çok büyüktür.

İnsanların mizaç ve meşreplerinin farklılığı Allah'ın isimlerinin farklılığından ve farklı tecelli etmesinden dolayıdır. Üstad Hazretleri bu hakikate şu şekilde işaret ediyor:

"Fakat, çendan insan bütün esmâya mazhardır; fakat kâinatın tenevvüünü ve melâikenin ihtilâf-ı ibâdâtını intaç eden tenevvü-ü esmâ, insanların dahi bir derece tenevvüüne sebep olmuştur. Enbiyanın ayrı ayrı şeriatleri, evliyanın başka başka tarikatleri, asfiyanın çeşit çeşit meşrepleri şu sırdan neş'et etmiştir. Meselâ, İsâ Aleyhisselâm, sair esmâ ile beraber, Kadîr ismi onda daha galiptir. Ehl-i aşkta Vedûd ismi ve ehl-i tefekkürde Hakîm ismi daha ziyade hâkimdir."

"İnsan çendan bütün esmâya mazhar ve bütün kemâlâta müstaidir. Lâkin, iktidarı cüz'î, istidadı muhtelif, arzuları mütefavit olduğu halde, binler perdeler, berzahlar içinde hakikati taharrî eder. Onun için, hakikatin keşfinde ve hakkın şuhudunda berzahlar ortaya düşüyor; bazıları berzaktan geçemiyorlar. Kabiliyetler başka başka oluyor; bazıların kabiliyeti, bazı erkân-ı imaniyenin inkişafına menşe olamıyor. Hem esmânın cilvelerinin renkleri mazhara göre tenevvü ediyor, ayrı ayrı oluyor; bazı mazhar olan zat, bir ismin tam cilvesine medar olamıyor. Hem külliyet ve cüz'iyet, ve zilliyet ve asliyet itibarıyla, cilve-i esmâ başka başka suret alıyor; bazı istidat cüz'iyetten geçemiyor ve gölgeden çıkamıyor. Ve istidada göre bazan bir isim galip oluyor, yalnız kendi hükmünü icra ediyor; o istidatta onun hükmü hükümler oluyor. İşte, şu derin sırta ve şu geniş hikmete, esrarlı, geniş ve hakikatle bir derece karışık bir temsille bazı işaretler ederiz..."(1)

(1) bk. [Sözler, Yirmi Dördüncü Söz, Birinci Dal.](#)